

Spis treści

Wprowadzenie	7
I. Agresja i agresywność jako przedmiot badań	13
I.1. Problemy definicyjno-pojęciowe agresji i agresywności	13
I.1.1. Wybrane kryteria klasyfikowania zachowań agresywnych	14
I.1.2. Agresja a agresywność	19
II. Geneza agresji i agresywności w świetle badań i poglądów psychologicznych	21
II.1. Koncepcje biologiczne zachowań agresywnych	22
II.1.1. Neurofizjologiczne i organiczne podłoże agresji	22
II.1.2. Popędowo-instynktywistyczne uwarunkowania agresji	22
II.2. Psychospołeczne teorie agresji	24
II.2.1. Klasyczna teoria „frustracja–agresja” oraz jej modyfikacje i reperkusje	24
II.2.2. Agresja jako wyuczona dyspozycja	26
II.2.2.1. Agresja nawykowa — efekt klasycznej teorii uczenia się	26
II.2.2.2. Społeczne uczenie się zachowań agresywnych	30
II.3. Procesy poznawcze jako regulatory zachowań agresywnych	34
III. Rodzina jako system wychowawczy	39
III.1. Realizowanie funkcji wychowawczej rodziny wobec dorastających dzieci za pośrednictwem postaw rodzicielskich	39
III.1.1. Spostrzeganie przez dorastające dzieci postaw macierzyńskich i ojcowskich jako metoda ich poznania	44
III.2. Rodzinne uwarunkowania agresji i agresywności w ujęciu niektórych badań oraz koncepcji psychologicznych	46
IV. Problematyka i program badań własnych	55
IV.1. Problematyka eksploracji	55
IV.2. Hipotezy badawcze	57
IV.3. Metody badań	61
IV.3.1. Analiza dokumentacji szkolnej	62
IV.3.2. Kwestionariusz do Badania Zachowania się Rodziców w Percepcji Dziecka — CRPBI—III E. S. Schaefera	62
IV.3.3. Wywiad	64
IV.3.4. Kwestionariusz do badania agresywności „Nastroje i Humory” A. H. Bussa i Ann Durkee	64
IV.3.5. Technika nominacyjna do diagnozy agresywności Marii Szostak	66
IV.4. Przebieg badań empirycznych i charakterystyka socjodemograficzna badanej populacji	67
IV.4.1. Charakterystyka socjodemograficzna badanych chłopców i dziewcząt o skrajnych nasileniach agresywności	71
IV.5. Zasady analizy statystycznej otrzymanych wyników	75

V. Analiza wyników badań	77
V.1. Postawy rodzicielskie a agresywność oraz poczucie winy dorastających dzieci	77
V.1.1. Postawy ojcowskie a agresywność oraz poczucie winy synów	82
V.1.2. Postawy macierzyńskie a agresywność oraz poczucie winy synów	85
V.1.3. Postawy ojcowskie a agresywność oraz poczucie winy córek	89
V.1.4. Postawy macierzyńskie a agresywność oraz poczucie winy córek	91
V.2. Postawy rodzicielskie a agresywność (agresja, wrogość) oraz poczucie winy dorastających dzieci. Interpretacja czynnikowa	96
V.2.1. Interakcje w diadzie ojcowie–synowie	99
V.2.2. Interakcje w diadzie matki–synowie	100
V.2.3. Interakcje w diadzie ojcowie–córki	101
V.2.4. Interakcje w diadzie matki–córki	102
V.3. Percepcja zachowania agresywnego adolescentów przez ich rówieśników i nauczycieli a samopercepcja agresywności	104
V.4. Postawy wychowawcze rodziców a wskaźniki percepcyjne agresywności osób badanych uzyskane na podstawie ocen rówieśników i nauczycieli	106
V.5. Porównanie oddziaływania wychowawczego rodziców — ojców i matek — wobec dorastających dzieci o skrajnych nasileniach agresywności	111
V.5.1. Różnice między postawami ojcowskimi i macierzyńskimi wobec chłopców (nieagresywnych i agresywnych)	111
V.5.2. Różnice między postawami ojcowskimi i macierzyńskimi wobec dziewcząt (nieagresywnych i agresywnych)	115
V.6. Postawy rodzicielskie przejawiane wobec agresywnych dzieci	117
V.7. Prezentowanie modelu agresji w rodzinie, tolerowanie zachowań agresywnych przez rodziców, stosowane wzmocnienia rodzicielskie (nagrody, kary) oraz negatywne stosunki uczuciowe w rodzinie dorastającej młodzieży o różnym nasileniu agresywności	124
V.8. Nasilenie i rodzaje zachowań agresywnych a płeć podmiotu agresji (osoby badanej)	128
V.8.1. Porównanie dziewcząt i chłopców pod względem nasilenia agresywności i jej przejawów	132
V.8.2. Agresywni chłopcy a agresywne dziewczęta	135
V.9. Dynamika agresji jako problem społeczny	138
VI. Interpretacja i dyskusja wyników badań własnych	142
Bibliografia	147